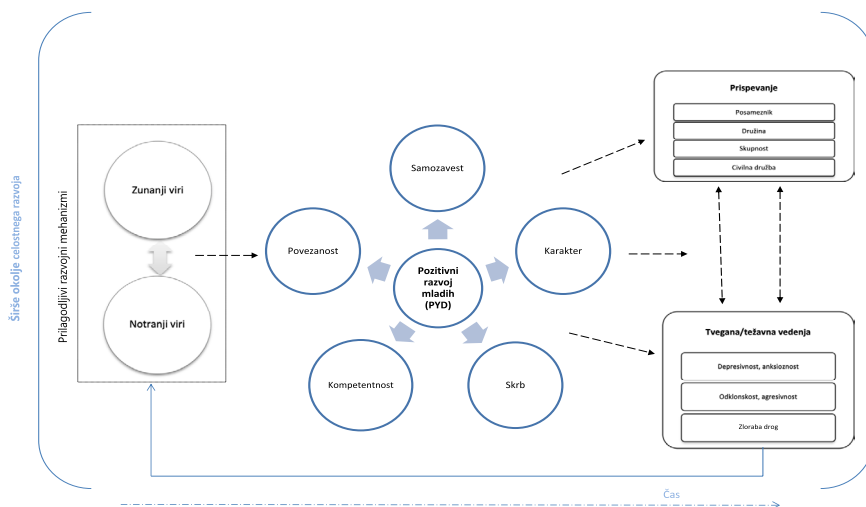

PYD-SI model

V poglavju predstavljamo empirično preverjanje teoretično postavljenega modela pozitivnega razvoja mladih: PYD-MODEL. Uvodoma predstavimo model, ki ga kasneje v treh različicah – osnovni, hierarhični in dvofaktorski – preverimo na slovenskih podatkih. Podatkom slovenskih mladostnic_kov se najbolj prilega osnovni model, ki pozitivni razvoj mladih v Sloveniji opredeli s pomočjo petih kazalnikov pozitivnega razvoja mladih.

1.o PYD MODEL: model pozitivnega razvoja mladih

Slika 1: Predpostavljen teoretični model: PYD MODEL.

Pristop pozitivnega razvoja mladih obravnava razvoj mladih v širši perspektivi s poudarkom na prednostih in močnih področjih namesto na primanjkljajih (Catalano idr., 2004). V projektu smo izhajali iz obstoječega PYD modela (slika 1) in ga empirično testirali v slovenskem kontekstu.

Osredotočili smo se na vse tri ravni, ki so razvidne iz modela:

- 1) kazalniki pozitivnega razvoja mladih: kompetentnost, samozavest, skrb, povezanost, karakter;
- 2) razvojni viri: notranji in zunanji;
- 3) tvegano in težavno vedenje, prispevanje.

Model predpostavlja, da se bodo mladi razvijali pozitivno ob prisotnosti ter učinkovitem prepletu notranjih in zunanjih virov, kar se odsliska v bolj izraženi kazalnikih pozitivnega razvoja mladih ter v manj tveganih vedenjih ter več prispevanju.

2.0 PYD-SI-model: osnovni model in alternativni modeli

34

V slovenskem kontekstu smo preverile statistično pomembnost poti, ki vodijo od razvojnih virov, zunanjih in notranjih, do kazalnikov pozitivnega razvoja mladih in naprej do tveganega vedenja, operacionaliziranega kot nasilje, viktimizacija in anksioznost, ter do prispevanja. To pomeni, da smo empirično testirale PYD model (Lerner, 2007) na podatkih slovenskih mladostnic_kov (uporabile smo podatke prvega merjenja, glej 2. poglavje). Cilj je bil raziskati odnose znotraj PYD modela v Sloveniji. Preverile smo tri alternativne modele z variacijami v delu pozitivnega razvoja mladih: osnovni model, hierarhični enofaktorski model in dvofaktorski model. Za alternativne modele smo se odločile, ker raziskave kažejo, da je odnos med kazalniki pozitivnega razvoja mladih lahko odvisen od načina obravnave kazalnikov bodisi vsakega posebej ali kot vsota, ki opredeli celokupni pozitivni razvoj mladih (Holsen idr., 2017), hkrati pa se v literaturi (Årdal idr., 2018; Gomez-Baya idr., 2019) pojavlja tudi dvofaktorski model, ki združi karakter, skrb in povezanost v en socialno-čustveni faktor ter kompetentnost in samozavest v faktor učinkovitost.

Pred preverjanjem skladnosti empiričnih podatkov s teoretsko predpostavljenim modelom smo preverile strukturno veljavnost vseh v model vključenih konstruktov: razvojni viri, kazalniki pozitivnega razvoja mladih, anksioznost, nasilje in viktimizacija, spletno nasilje in viktimizacija, prispevanje. V ta namen smo uporabili konfirmatorno faktorsko analizo (CFA). V primeru razvojnih virov smo zaradi njihove medsebojne povezanosti uporabili metodo eksploratornega strukturnega modeliranja odnosov (ESEM), ki za razliko od CFA dopušča povezanost med posameznimi viri. V tabeli 1 so prikazani indeksi ujemanja za merjene konstrukte.

Tabela 1: Indeksi prilaganja konstruktov, vključenih v preverjanje modela PYD-SI-MODEL.

	χ^2	RMSEA	SRMR	CFI	TLI	BIC	AIC
Razvojni viri	5088,523 (1373)	,037 (.036–,038)	,035	,905	,889	228485,845	226601,048
Kazalniki	3462,426 (503)	,055 (.053–,056)	,063	,909	,898	159833,428	159129,108
Nasilje	5809,234 (579)	,068 (.066–,069)	,056	,894	,902	122816,172	122128,870
Anksioznost	974,539 (72)	,080 (.075–,084)	,040	,937	,920	74092,972	73830,608
Spl. nasilje	736,205 (48)	,085 (.080–,091)	,037	,964	,950	23588,639	23487,514
Prispevanje	55,886 (4)	,081 (.063–,101)	,026	,962	,906	26807,662	26718,428

Opombe: Znotraj posameznih konstruktov smo dopustile posamezne statistično predlagane (modifikacijski indeksi nad 100) povezave med postavkami oz. poddimenzijami (npr. med besednim nasiljem in telesnim nasiljem).

V nadaljevanju smo s strukturnim linearnim modeliranjem odnosov preverile skladnost podatkov s teoretično predpostavljenim modelom. V prvem koraku smo preverile skladnost podatkov z osnovnim modelom (model 1.0) brez modifikacij in nato z dodanimi statistično predlaganimi modifikacijami (model 1.1). V drugem koraku smo preverile hierarhični model brez (model 2.0) in s predlaganimi modifikacijami (model 2.1). In v tretjem koraku smo preverile dvofaktorski model brez (model 3.0) in s statistično predlaganimi modifikacijami (model 3.1.).

35

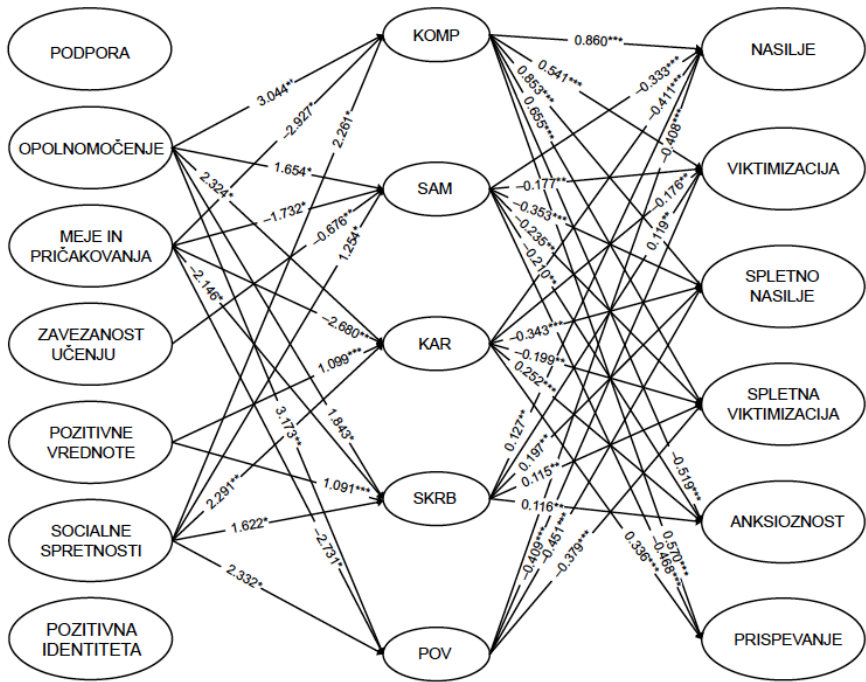
Tabela 2: PYD-SI-MODEL – prilaganje podatkov alternativnim modelom.

MODEL	N	HI^2	RMSEA	SRMR	CFI	TLI	BIC	AIC
1.0.	758	38733,255 (11961)***	,034 (.033–,034)	,052	,854	,848	626623,781	626623,781
	828	32794,376 (11891)***	,030 (.029–,030)	,050	,886	,881	621216,403	616585,506
2.0.	714	42164,166 (12005)***	,036 (.035–,036)	,076	,835	,830	629720,606	625727,297
2.1.	747	40089,871 (11972)***	,034 (.034–,035)	,076	,846	,841	627196,387	623018,513
3.0.	722	40474,031 (11997)***	,035 (.034–,035)	,057	,844	,839	628091,214	624053,162
3.1.	767	37896,290 (11952)***	,033 (.033–,033)	,057	,858	,853	625154,663	620864,932

Opombe: V primeru modificiranih modelov smo dopustile posamezne statistično predlagane povezave (modifikacijski indeksi nad 40).

Glede na različne indekse se model 1.1., torej model s 5Cji, izkaže kot najbolj prilagajoč model našim podatkom.

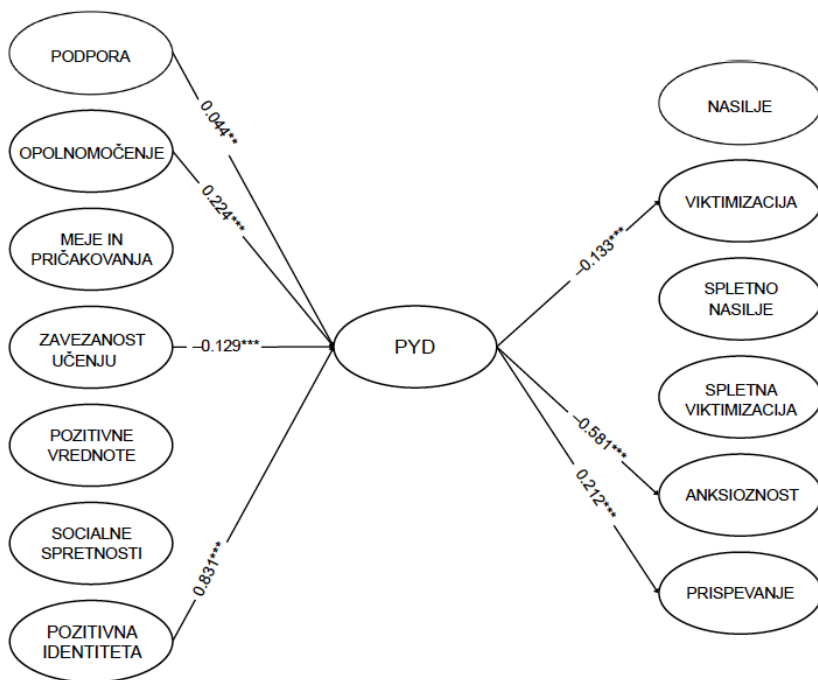
V slikah spodaj prikažemo vse tri alternativne modele s predlaganimi modifikacijskimi indeksi.

Slika 2: Model 1.1.

Največja gostota pomembnih poti vodi od opolnomočenja, mej in pričakovanj ter socialnih spretnosti h kazalnikom pozitivnega razvoja mladih. Bolj opolnomočene kot se čutijo mladi, višji so njihovi poročani kompetentnost, karakter, samozavest, povezanost in skrb. Višje kot poročajo lastne socialne spretnosti, višje poročajo tudi kompetentnost, karakter, samozavest, povezanost in skrb. Bolj kot poročajo o visokih mejah in pričakovanjih, nižji so njihovi poročani kompetentnost, karakter, samozavest, povezanost in skrb. Višje pozitivne vrednote se povezuje z več poročanega karakterja in večjo skrbjo. Višja zavezanost učenju se povezuje z nižjo samozavestjo. Od razvojnih virov na vzorcu slovenskih mladostnic_kov igrajo pomembno vlogo socialne spretnosti, meje in pričakovanja ter opolnomočenje.

Kazalniki pozitivnega razvoja mladih pomembno napovedujejo prisotnost tveganih vedenj ter pogostost prispevanja. Višja poročana kompetentnost pomembno napoveduje nižje nasilje, višjo viktimizacijo, višje spletno nasilje, višjo spletno viktimizacijo, višjo anksioznost in več prispevanja. Višja poročana samozavest pomembno napoveduje manj nasilja, viktimizacije, spletnega nasilja, spletne viktimizacije, anksioznosti in manj prispevanja. Višji poročan karakter pomembno napoveduje manj nasilja, viktimizacije, spletnega nasilja, spletne viktimizacije, anksioznosti in več prispevanja. Višja poročana skrb po-

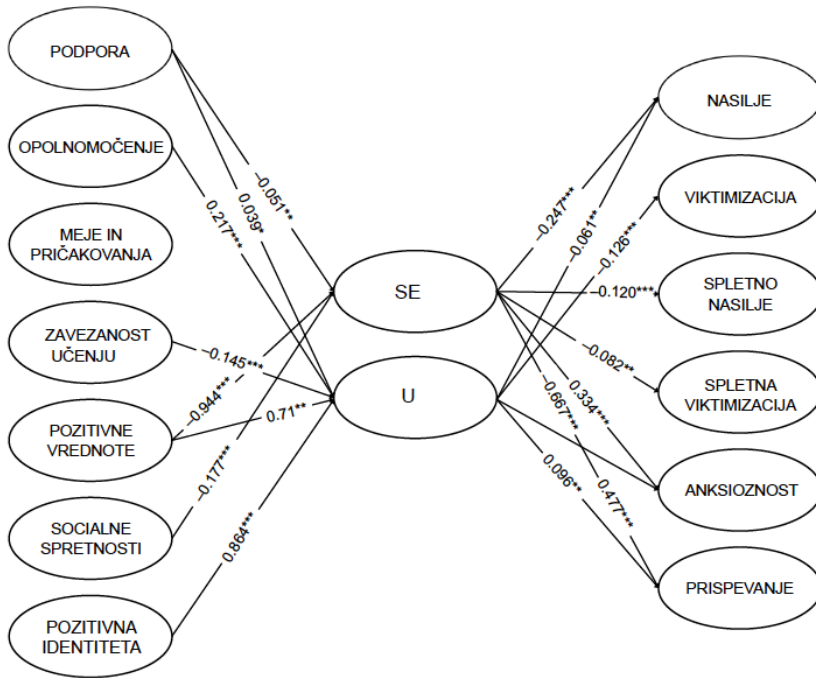

Slika 3: Model 2.1.

membno napoveduje več nasilja, viktimizacije, spletnega nasilja, spletne viktimizacije, več anksioznosti in več prispevanja. Višja poročana povezanost pomembno napoveduje manj nasilja, viktimizacije, spletnega nasilja in spletne viktimizacije. Z manj negativnimi izidi se povezuje manj poročane kompetentnosti in manj poročane skrbi ter več poročanih samozavesti, karakterja in povezanosti. Z več prispevanja se povezuje več poročanih karakterja, skrbi in kompetentnosti ter manj poročane samozavesti.

Zanimivo je slika nekoliko drugačna, ko vse kazalnike pozitivnega razvoja mladih združimo v skupno celoto, v en skupni kazalnik pozitivnega razvoja. Skupni kazalnik pozitivnega razvoja mladih pomembno napovedujeta podpora in opolnomočenje od zunanjih virov ter zavezanost učenju in pozitivna identiteta od notranjih virov. Bolj podprti in opolnomočeni kot se čutijo mladi, bolj prisoten je pozitiven razvoj mladih. Nižja kot je zavezanost učenju ter bolj kot je pozitivna identiteta, bolj prisoten je pozitiven razvoj mladih. Dalje visok pozitiven razvoj mladih pomembno napoveduje manj anksioznosti in viktimizacije ter več prispevanja.

Sicer naši podatki dajejo prednost analizam posameznih kazalnikov, katerih ločevanje je smiselno zaradi njihove različnosti tudi s teoretskega vidi-

Slika 4: Model 3.1.

ka, nam skupni kazalnik pozitivni razvoj mladih lahko ponudi zelo grobo oceno o pomenu podpore, opolnomočenja, pozitivnih vrednot za pozitivni razvoj mladih ter opozori na povezanost manjše zavezanosti učenju z bolj pozitivnim razvojem mladih. Ko analiziramo poti od skupnega kazalnika pozitivnega razvoja mladih do tveganih vedenj in prispevanja, vidimo, da je ta pomemben predvsem kot napovednik nižje viktimizacije in nižje anksioznosti ter več prispevanja.

Tretji model kazalnike združi v dva sklopa, prvi zajema socialno-emocionalne kazalnike (skrb, karakter, povezanost) in drugi kazalnike, povezane z učinkovitostjo (kompetentnost, samozavest). Socialno-emocionalni del kazalnikov pozitivnega razvoja mladih od zunanjih virov pomembno napove podpora, od notranjih pa pozitivne vrednote in socialne spretnosti. Višji kot so viri, nižji so socialno-emocionalni kazalniki. Kazalnika, vezana na učinkovitost, pomembno pozitivno napovedujejo podpora, opolnomočenje, pozitivna identiteta in pozitivne vrednote in pomembno negativno zavezanost učenju. Dalje socialno-emocionalni kazalniki napovedujejo več anksioznosti in prispevanja ter manj nasilja, spletnega nasilja in viktimizacije. Kazalnika, vezana na učinkovitost, pa nadalje pomembno napovedujeta več nasilja in več prispevanja pa tudi manj anksioznosti in viktimizacije.

3.0 Zaključek

Visoka skladnost empiričnih podatkov z vsemi teoretičnimi modeli priča o visoki pomembnosti razvojnih virov za kazalnike pozitivnega razvoja mladih in vpliv teh kazalnikov na pojavnost tveganega vedenja in prispevanja. Primerjalno gledano se podatki mladih v Sloveniji najboljše prilagajajo modelu, ki kazalnike pozitivnega razvoja mladih obravnava ločeno.

Iz modela, ki se našim podatkom najbolj prilaga, smo ugotovile, da od razvojnih virov na vzorcu slovenskih mladostnic_kov pomembno vlogo igrajo socialne spretnosti, meje in pričakovanja ter opolnomočenje. Več opolnomočenja in več socialnih spretnosti ter manj mej in pričakovanj vodi v prisotnost kazalnikov pozitivnega razvoja mladih. Nadalje se z manj negativnimi izidi povezuje manj poročane kompetentnosti in manj poročane skrbi ter več poročanih samozavesti, karakterja in povezanosti. Neskladja opozarjajo na pomembnost razumevanja vseh kontekstov ter prepletov, ki pri mladih vodijo v pozitivne izide. Na primer kompetentnost, ki vključuje samooceno kompetentnosti na več področjih, kot vidimo, ne vodi nujno v bolj pozitivne izide, na primer visoka kompetentnost se poveže z več spletnega nasilja in viktimizacije ter več anksioznosti. Na drugi strani pa se z manj spletnega nasilja, viktimizacije in anksioznosti poveže višja samozavest, kar nakaže pomen prepleta obeh kazalnikov učinkovitosti. Podobno kot kompetentnost in samozavest tudi višja skrb napoveduje več nasilja, spletnega nasilja, viktimizacije in več anksioznosti in torej ne deluje spodbudno. V tem delu povezave niso enoznačne, saj visoke vrednosti kazalnikov pozitivnega razvoja mladih ne vodijo nujno v manj tveganega vedenja, kot je predpostavljeno v teoretičnem modelu. Tovrstno neskladje se pojavi tudi v literaturi (Lewin-Bizan idr., 2010) in kaže na pomembnost prilagoditev modela posameznim kontekstom. Za razliko od kazalnikov kompetentnost, samozavest in skrb je karakter tisti kazalnik, ki na našem vzorcu pomembno napove manj težavnega vedenja in hkrati več prispevanja. Prav tako se kot pomembna za pozitivni razvoj mladih izkaže povezanost, saj vodi v manj nasilja, spletnega nasilja, viktimizacije in anksioznosti. Na vzorcu slovenskih mladostnic_kov bi tako glede na naše podatke v ospredje postavile karakter in povezanost. Ta dva kazalnika tudi skupaj s kompetentnostjo vodita v več prispevanja, kar je pomembno imeti v mislih, ko želimo spodbuditi več prispevanja mladih na ravni razredov, šol in družbe kot celote

39

Literatura

- Årdal, E., Holsen, I., Diseth, Å., & Larsen, T. (2018). The Five Cs of Positive Youth Development in a school context; gender and mediator effects. *School Psychology International*, 39(1), 3–21. <https://doi.org/10.1177/0143034317734416>
- Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A., Lonczak, H. S. in Hawkins, J. D. (2004). Positive youth development in the United States: Research findings on

- evaluations of positive youth development programs. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 98–124. <https://doi.org/10.1177/0002716203260102>
- Gomez-Baya, D., Reis, M., & Gaspar de Matos, M. (2019). Positive youth development, thriving and social engagement: An analysis of gender differences in Spanish youth. *Scandinavian journal of psychology*, 60(6), 559–568. <https://doi.org/10.1111/sjop.12577>
- Holsen, I., Geldhof, J., Larsen, T., & Aardal, E. (2017). The Five Cs of positive youth development in Norway: Assessment and associations with positive and negative outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 41(5), 559–569. <https://doi.org/10.1177/0165025416645668>
- Lerner, R. M. (2007). *The good teen*. The Stonesong Press.
- Lewin-Bizan, S., Lynch, A. D., Fay, K., Schmid, K., McPherran, C., Lerner, J. V. in Lerner, R. M. (2010). Trajectories of positive and negative behaviors from early-to middle-adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(7), 751–763. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9532-7>